

до взаємної образи і втратили шанси вийти з дуелі переможцями. Одному з них слід було перервати вербальну провокацію, що дозволило б йому в даній ситуації перемогти.

Мовці використовують різні лексичні засоби, що містять негативну оцінку, застосовуючи як літературні порівняння, так і просторіччя, жаргон, інвективу. Така мовленнєва поведінка є негативним наслідком тих процесів, що відбуваються в суспільстві і які порушують етичні норми й руйнують свідомість громадян, оскільки використання інвективи містить образу опонента і зачіпає його здібності, якості, зовнішність, характер тощо. І зазвичай мають місце усі прийоми і засоби, як-от: інтонація, наголошення, ритмічність, рима, експресія, емоційність та ін. (тут теж можна вести мову про тональність мовлення). Усе це закладається у підсвідомість людини, що й здійснює вплив на психіку.

Козляковський П. А.

*ВСП «Миколаївський інститут права» Національного університету
«Одеська юридична академія», доцент кафедри гуманітарних дисциплін,
кандидат педагогічних наук, доцент*

СТРУКТУРА ПРАВОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Правова психологія вміщує в собі всі явища психіки: усвідомлюване, малоусвідомлюване, неусвідомлюване й несвідоме.

На відміну від правосвідомості, правова психологія менш раціональна, вона масштабніша за структурою, багатша й глибша пізнавальних і емоційних явищ, які вміщені в правосвідомість. Вона може бути описана у вигляді правових аспектів: і масовидних і особистісно–групових взаємовідношень. Правова психологія групи – **особливе соціально – психологічне** утворення, в якому її власні структурні елементи функціонують і виявляються не розрізнено, а в цілісності й взаємообумовленості. Оскільки правова психологія групи – лише **одна із властивостей психології групи**, то рівень розвитку останньої здійснює помітний вплив на неї.

Для успіхів у формуванні і удосконаленні правосвідомості групи необхідно розуміти й враховувати **структуру правової психології**. Психологічні дослідження дозволяють відокремити в ній наступні основні елементи:

- правова освіченість групи та її членів;
- правова обізнаність групи;
- правова суспільна думка в групі;
- правовий клімат в групі;
- правовий досвід групи.

Правова освіченість – перший і основоположний показник правового розвитку групи. Це сукупність знань, які є у членів групи про право-

ву систему суспільства, роль права й законності в житті суспільства, свої права й обов'язки, способи їх організації й виконання тощо.

Правова обізнаність – знання групою та її членами законів й інших правових настанов, як діючих, так і нових, які приймаються суб'єктами правотворчості, а також уміння орієнтуватися в них при прийнятті рішень з питань власного життя і діяльності.

Правова суспільна думка в групі – це основна групова думка з приводу того чи іншого закону, нововведення, рішення державних органів, дій держапарату і правоохоронних органів, роботи судів й судових рішень тощо. Вона виникає з надходженням правової інформації і практики зіткнення з правовою системою, державними і спеціальними юридичними органами та їх представниками. Психологічні механізми, що перетворюють суспільну думку у діючу правову силу, приводяться до руху правовою інформацією, яка надійшла. Спочатку це явища пізнавального характеру – сприйняття, з'ясування, усвідомлення інформації, що піддаються багатосторонньому впливу різних особливостей групи: політичних, освітніх, професійних, майнових, національних, етнічних, регіональних, вікових, організаційних тощо.

Правовий клімат групи – комплексний феномен, що характеризує ціннісний стан психологічної атмосфери правового життя групи. Істотну роль в ньому відіграють настрої в групі – хвилювання, почуття, що викликані реакцією на різні правові події, вирішення внутрішніх правових питань, ступеня дотримування правових норм і врегулюванням правових відносин в житті групи, а також інші правові питання. Так, настрої правового протесту, правового нігілізму, правових надій, правової упевненості, правової незадоволеності можуть виникати у зв'язку із затриманням заробітної плати, низьким рівнем життя, реальною правовою захищеністю громадян, результатами діяльності правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю, організованістю й дисципліною в групі тощо.

Правовий досвід групи як особливий юридично – психологічний феномен являє собою продукт («осадок») всіх інших, динамічних, разових, а також тих, що повторяються в історії життя групи, в спільноті правових явищ. Він втілений в дуже стійких соціально – психологічних утвореннях, які надають правовій психології відповідних рис й характерний вигляд.

Перший феномен досвіду – це, перш за все, те, що він втілений у **правові переконання групи** – сукупному продукті часткових думок, котрі виникають, або є з конкретних правових питань і, які відіграють роль групового правового світогляду.

Другий феномен досвіду – **групові цілісно – нормативні орієнтації**, котрі являють собою сформовані в досвіді соціально – психологічні норми розуміння, відношення й поведінки в правовій сфері суспільства. За сутністю це тільки ті правові норми, які прийняті групою, визначаються як

цінні й керівні в житті й діяльності, це найбільш виразне реальне життя і дія правових настанов, суб'єктивно – правові норми.

Третій феномен правового досвіду групи – її **правова позиція**, яка відбиває зайняте групою місце в системі права і стосовно неї. Позиція може бути безумовно активно – підтримуючою, правовиконавчою, вибірково правослухняною, правопорушною і активно – протидіючою. Позиція – закономірний комплексний продукт сумісного функціонування всіх інших елементів правової психології.

Четвертий феномен – **правова активність групової психології**, яка характеризує не просто відображення правової реальності в якихось пасивних проявах групової психології, але й систему мотивацій, потреб, прагнень, творчих пошуків, бажають проявити себе в правовій системі, співучасть у зміцненні правопорядку в групі й поза нею, в регіоні, суспільстві. Вона – безпосередній наслідок зайнятої правової позиції.

При вивченні правової психології різних груп і спільнот доцільно вивчати кожний із соціально – психологічних елементів у взаємодії і взаємообумовленості один з одним, розробляючи й використовуючи для цього відповідний комплекс методик та технологій. При розробці ж заходів з підвищення рівня правової психології населення і формування його правової культури успіх може прийти тільки при системному й комплексному підході, забезпеченні прицільного впливу на кожний елемент і всі опосередковані впливи.

Кисляк Л. Н.

*Івано-Франківський факультет Національного університету
«Одеська юридична академія», старший викладач кафедри
гуманітарних та соціально-економічних дисциплін*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МОВИ ПРАВА

Проблема юридичного аспекту мови, зв'язків мовознавства з юриспруденцією є актуальною, і є предметом досліджень як мовознавців, так і юристів, про що свідчать праці Н. В. Артикуци, Г. С. Онуфрієнко, А. С. Токкарської, Т. В. Губаєвої, О. А. Сербенської, Ю. Ф. Прадіда, О. Ф. Юрчука, А. А. Музики, С. П. Головатого, Ю.С. Зайцева, І. Б. Усенка та ін. Взаємодія лінгвістів і юристів у сфері законотворчості ґрунтується на тому, що «мова стосовно права виконує ніби дві взаємозалежні функції – відображальну (виражає зовні волю законодавця) та комунікативну (доводить цю волю до свідомості учасників суспільних відносин)» (Пиголкин А. С. Язык закона, 1990, с. 8). «Закон (через мову!) повинен бути здатний впливати на волю й свідомість громадян (через вплив на розум і логіку), спонукаючи їх до поведінки в межах правових приписів. Це у свою чергу означає, що мова повинна бути зрозумілою всім «учасникам суспільних відносин», у